

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

32-ste JAARGANG, NUMMER 9, SEPTEMBER 1996

ISSN 1381-5199

DAAD EN GEDACHT E

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

WAT DE DOKWERKERS DOEN IS NIET WAT ZIJ ZICH VOORSTELLEN

IN HET vorige nummer van *Daad & Gedachte* hebben wij uitvoerig aandacht besteed aan de beschouwingen die een getuige van de actie der Liverpoolse dokwerkers naar aanleiding van hun optreden op papier zette. Aan het slot van zijn uiteenzettingen deelde de schrijver mede, dat hij daarop nader terug zou komen. Dat maakte, dat wij van onze kant toezegden dat wij onze lezers op de hoogte zouden brengen van het vervolg van zijn commentaren alvorens deze wat dieper te analyseren.

Wij hebben inmiddels het vervolg van zijn betoog ontvangen. Ook in dit vervolg hebben wij diverse opvattingen aangetroffen die, ofschoon niet in alle opzichten identiek, toch nauw verwant zijn aan de onze. Ten aanzien van twee punten daaruit, die min of meer tot zijn conclusies kunnen worden gerekend, springt dat terstond in het oog.

“Ik ben van mening”, zo schrijft hij, “dat de bestaande vakbeweging in al haar vormen een belemmering vormt voor welke nieuwe beweging ook en dat uiteindelijk tegen de vakbonden stelling zal moeten worden genomen en deze zal moeten worden vernietigd.” Op een andere plaats komt hij tot de conclusie, dat “wat de Liverpoolse havenarbeiders zelf over hun eigen actie denken en zich daarbij voorstellen, niet klopt met wat zij in feite doen, niet klopt met hun praktijk.”

Wie kennis neemt van deze conclusie zal, zo nemen wij aan, kunnen begrijpen, dat wij daarbij onmiddellijk herinnerd werden aan de woorden van Marx (in “De Heilige Familie”), dat “het er niet op aan komt wat deze arbeider zich voorstelt of denkt, maar dat het er om gaat wat de arbeidersklasse is en wat zij dientengevolge gedwongen zal zijn te doen.” De schrijver, die met een scherp oog naar het optreden van de Liverpoolse dokwerkers heeft gekeken, is het niet ontgaan, dat deze arbeiders over de vakbeweging bepaalde illusies koesterden, maar dat zij niettemin - op grond van de gegeven omstandigheden - strijdvormen toepasten die geenszins overeenstemden met het traditionele handelen van de vakbeweging.

De schrijver van de hier besproken beschouwingen, stelt een en ander vast op grond van een bepaald geval. Hij maakt zijn gevolgtrekking aan de hand van het *bijzondere*. Zij komt overeen met onze kijk op de arbeidersstrijd *in het algemeen*. Het is daarom, dat wij van een ‘verwantschap’ tussen zijn en onze zienswijze spraken.

Bij zijn hierboven zojuist geciteerde woorden over de vakbeweging is de verwantschap minder nauw.

De *bestaande* vakbeweging, zegt hij, vormt een belemmering voor elke nieuwe beweging en zij zal uiteindelijk *moeten worden vernietigd*. Dat is een stelling die door een bijzonder grote vaagheid en veel onduidelijkheid uitmunt.

Wat wordt er precies bedoeld? Geldt de kritiek hier letterlijk de *huidige* vakbeweging, maar niet de vakbeweging als zodanig? Wat heeft de schrijver op het oog als hij van "elke nieuwe beweging" spreekt. Denkt hij aan een 'nieuwe beweging van de arbeiders zelf' in tegenstelling tot de traditionele arbeidersbeweging niet van, maar optreden voor de arbeiders? Of denkt hij aan een nieuwe, 'beter soort' vakbeweging?

Wij hebben de sterke indruk, dat hier de schrijver - hoezeer hij er ook oog voor heeft, dat de Liverpoolse dokwerkers in feite een geheel ander type van strijdorganisatie in het leven hebben geroepen - toch met de gedachte van een nieuw soort vakbeweging speelt. Die indruk wordt versterkt doordat hij de vernietiging van de vakbeweging voor onvermijdelijk houdt en derhalve niet ziet wat wij als de feitelijke en wezenlijke functie van de vakbeweging houden. Die functie namelijk is het loven en bieden bij de verkoop van de arbeidskracht. Op grond van die functie is de vakbeweging een instituut van de kapitalistische maatschappij; een instituut dat voor het kapitaal onmisbaar is, wil het verzekerd zijn van een zo ongestoord mogelijke voortgang der productie. Om die reden ook, zal er van een van een vakbeweging sprake zijn zo lang er sprake is van kapitalistische productieverhoudingen.

Onze indruk wordt bevestigd door een vrij uitvoerige historische schildering van de vakbeweging in Groot-Brittannië en elders, waarbij deze o.i. wezenlijke functie van de vakbeweging praktisch buiten beschouwing blijft. Tal van momenten uit de hoofdzakelijk Britse vakbondshistorie worden genoemd, die stuk voor stuk typische voorbeelden zijn van een handelwijze die regelrecht indruist tegen het belang van de arbeidersklasse. Maar de schrijver toont niet waaruit een dergelijk optreden voortspuit, laat niet zien waarvan dit het logische gevolg is. Met andere woorden de kritiek van de schrijver op de vakbeweging lijkt weliswaar sterk op onze kritiek, maar is in feite een totaal andere.

Waarin de opvattingen van de schrijver van de hier behandelde beschouwingen wél met de onze overeenkomen, dat is dat hij, zoals wij ook in ons vorig nummer constateerden, duidelijk afstand neemt van iedere (meestal door z.g. voorhoedegroepen ondernomen) pogingen de arbeiders te 'leren' wat zij hebben te doen of te vertellen wat aan hun optreden als 'fout' of 'verkeerd' moet worden genoemd.

Het lijkt op het eerste gezicht volstrekt tegenstrijdig dat hij enerzijds betoogt dat het optreden van de dokwerkers verschilt van het traditionele optreden van de vakbeweging, anderzijds echter het volkomen begrijpelijk vindt, dat zij van eventuele diensten van vakbonden gebruik maken. We spraken hier ook vorige keer al van. Maar we hebben hier met een paradox, met een schijnbare tegenstrijdigheid te maken. Want een van de dingen die de schrijver van de beschouwingen tracht aan te tonen is, dat de arbeiders weliswaar van vakbondsfaciliteiten gebruik maken, maar dat ze niettemin hun eigen weg gaan, op hun manier de vakbeweging gebruiken, inplaats van dat de vakbeweging hen gebruikt.

De lezers van *Daad & Gedachte* zullen zich mogelijk wel herinneren, dat wij er meer dan eens op hebben gewezen, dat het vaak niet gemakkelijk is om een zelfstandig optreden van arbeiders van een optreden onder vakbondsleiding van elkaar te scheiden en te onderscheiden. Dat is bij de strijd van de Liverpoolse dokwerkers eveneens het

geval. Pure, zuivere vormen van strijd komen in werkelijkheid maar zelden voor. Bovendien zal er tijdens een conflict vaak genoeg sprake zijn van een accentverschuiving. Wat als een 'officiële' actie begint, kan in de loop ervan meer en meer het karakter van een zelfstandige strijd krijgen. En ook het omgekeerde is mogelijk en doet zich voor.

Wat de strijd van de Liverpoolse havenarbeiders betreft, men zal zich uit onze voorafgaande informatie herinneren, dat de actie door de vakbeweging niet officieel werd erkend (en dus formeel 'wild' was), maar niettemin wel werd 'getolereerd' in die zin dat van bepaalde vakbondsvoorzieningen gebruik mocht worden gemaakt. Bovendien werd de 'formeel onofficiële' actie door Amerikaanse vakbonden en vakbonden elders op bepaalde wijze gesteund. Ziehier weer een bewijs, dat de strijd van de arbeiders vaak moeilijk of in het geheel niet van een bepaald 'etiket' kan worden voorzien.

Wie nauwlettend gevolgd heeft wat tot dusver over de actie in Liverpool door ons is bericht, weet dat de afloop van het conflict hier nog altijd niet is beschreven. Dat valt te wijten aan de omweg langs welke feitelijke mededelingen omtrent het verloop ervan ons bereiken. Uiteraard zullen wij er nog op terugkomen.

- 0 -

UIT WELKE HOEK WAAIT DE WIND?

DE DAG nadat de minister van financiën namens het kabinet de Tweede Kamer de miljoenennota aanbood verscheen in het door yuppies en managers veelgelezen dagblad *De Telegraaf* een juichend commentaar. "De miljoenennota staat boordevol positief nieuws" verklaarde de parlementaire redactie van genoemde krant. Boven het desbetreffende op de voorpagina prijkkende stuk stond met grote vette letters: "*Het gaat voor de wind*". De voor de hand liggende vraag, die door *De Telegraaf* natuurlijk niet werd beantwoord, was deze: uit welke hoek de wind dan wel woei. Wie er, bij voorbaat al, wél een antwoord op gaf was mgr. Muskens, de bisschop van Breda.

"Het kabinet, de politici, de vakbeweging en de werkgevers", zo verklaarde hij aan de vooravond van Prinsjesdag, "hebben te weinig aandacht voor de groeiende armoede . . . De samenleving vertoont een steeds groter wordende en verontrustende scheiding tussen arm en rijk . . ." Daarmee veegde hij de vloer aan met al het gejubel over een economisch beleid, dat de armoede zou doen verdwijnen.

Over de richting van dat beleid, dat wil zeggen over de kant vanwaar de wind komt, liet op 18 september, een commentator van *de Volkskrant* geen enkel misverstand bestaan: "De verzorgingsstaat die na de oorlog werd opgebouwd wordt vervangen door een liberaal model . . . Paars brengt een liberale omwenteling op gang."

Nog op de 17e september gaf, op grond van zijn eigen ervaringen, een medewerker van de Sociale Dienst der gemeente Rotterdam te kennen, dat de bisschop van Breda volkomen gelijk had met zijn kritiek. "Muskens", zo verklaarde hij tegenover *de Volkskrant*, "maakt een fantastische serie opmerkingen . . . hij durft op de lange tenen te gaan staan van mensen die denken dat ze het zelf beter weten. Armoede is in opkomst. In Rotterdam zie je, dat steeds meer mensen tot de harde kern van de bijstandontvangers behoren. Ondanks ons beleid kruipen die getallen omhoog. Iedereen doet zijn best dat politiek te dempen of te verbergen. Muskens verwoordt een diep gevoel

van rechtvaardigheid. Prachtig om te lezen, dat hij de armen aan de macht wil brengen . . .”

Wil mgr. Muskens dat inderdaad? Het is niet de indruk die wij uit zijn kritiek en zijn waarschuwende woorden kregen. De opsplitsing van de samenleving in arm en rijk beschouwt hij, zo gaf hij te kennen, als een dreigend gevaar voor de maatschappij.

Die woorden getuigen naar onze mening minder van “een diep gevoel van rechtvaardigheid” dan wel van bezorgdheid om wat de bezitters te vrezen hebben wanneer de onder de armoedegrens levende (of moeten we zeggen ‘vegeterende’) niet-bezitters gestaag in aantal toenemen.

Als men *de Volkskrant* mag geloven, dat ook het kabinet en een regeringspartij als de PvdA zich zorgen maken over de toenemende tweedeling van de samenleving (een partij als het CDA trouwens evenzeer) dan spruit o.i. die bezorgdheid hieruit voort, dat ook zij deze tweedeling als een bedreiging voor de bestaande politieke en sociale orde zien.

Wordt er inderdaad een liberale omwenteling op gang gebracht? Had de liberale woordvoerder Bolkestein gelijk toen hij, meer dan een jaar geleden al, min of meer triomfantelijk verklaarde, dat het parse kabinet toch eigenlijk meer de liberale kleur blauw vertoonde? Wie let op de uitspraken van diverse politici zal weinig moeite hebben met het antwoord.

“Het kabinet Kok laat steeds meer over aan de markt. Alleen voor de zelfredzamen zit het goed”, aldus Heerma van het CDA. “Het kabinet doet niets om de tweedeling te doorbreken”, aldus Rosenmöller van GroenLinks, die ons meer groen dan links voorkomt en die kennelijk almaar voorbijgaat aan datgene wat de wezenlijke functie van een regering is in een kapitalistische maatschappij.

Een medewerker van het Nijmeegse werklozencentrum Unitas zei tot een verslaggever van *de Volkskrant*: “De oproep van Muskens is terecht, maar wat is armoede? . . . Ik ken een hoop mensen met een uitkering, die redelijk riant leven . . .” Om te weten wat armoede is, zeggen wij van onze kant, moet men haar meten aan de rijkdom. Armoede is een *r e l a t i e f* begrip. Niet hoe er geleefd wordt is doorslaggevend, maar hoe er geleefd wordt in vergelijking tot hoe anderen leven.

Wat de bedreiging betreft die van de armoede uitgaat voor de maatschappij, ons boezemen gevaren voor de bestaande kapitalistische orde uiteraard geen vrees in. Dat bisschop Muskens, het kabinet en andere politici zich zorgen maken is iets, dat altijd al kenmerkend is geweest voor hen, die de belangen van de heersende klasse behartigen. In iedere maatschappij waarin sprake is van bezitters en bezitlozen, zijn de bezitters bang voor de bezitlozen als (het onbewuste) gevolg van een slecht geweten. En de heer Kok en zijn ministers kunnen - al doen zij het natuurlijk wel - toch moeilijk beweren dat zij een gerust geweten hebben, gelet op het feit, dat niet alleen de ondernemers, maar nu ook nog de bankiers hun tevredenheid betuigd hebben met dit kabinet.

- o -

ONDERAARDS GEROMMEL IN RUSLAND *

Op 16 september meldde het ANP, dat in het Verre Oosten van Rusland, in de streek rond Nachodka in Oost-Siberië, meer dan 13.000 mijnwerkers en arbeiders van ener-

---

*) Bronnen: ANP 16-9-96; Literaturnaja Gazeta 7-8-96.

giecentrales in staking zijn gegaan. Inzet van het conflict is de uitbetaling van meer dan een half jaar achterstallig salaris. Naar verluidt hebben de stakers de stroomtoevoer naar een groot aantal bedrijven afgesneden, maar hebben de huishoudens nog steeds elektriciteit. Volgens het ANP-bericht hebben de autoriteiten de transportarbeiders er met moeite van kunnen weerhouden om zich bij de stakers te voegen.

Het profijtbeginsel heeft ook in het meest Oostelijk deel van Rusland glorieus zijn intrede gedaan. De gevolgen liegen er niet om: de regio is sinds geruime tijd in een heuse energiecrisis gedompeld. Een commissie van deskundigen heeft zich over de oorzaken van deze crisis gebogen en is tot de slotsom gekomen, dat Ruslands Verre Oosten domweg te ver weg ligt om nog veel van het leven te kunnen verwachten.

Transport van wat voor goederen ook, maar in dit geval speciaal van energie of energiedragers, naar dit afgelegen gebied kan eenvoudigweg niet rendabel zijn. Het regionale bestuur wordt derhalve verplicht tot compenserende betalingen aan de leveranciers van energie. En hier ligt dan een pracht van een begin van een vicieuze cirkel, als die een begin heeft, want de regionale staatskas is leeg.

Bijgevolg delven de mijnwerkers van het gebied steenkool, en leveren de mijnen die steenkool aan de energieproducenten. Dezen op hun beurt zetten de steenkool naar behoren om in energie, maar hebben geen geld om voor de geleverde steenkool te betalen. De productiekosten liggen boven de wettelijk geldende tarieven voor stroomverbruik, die op zichzelf al ver boven het niveau liggen van Europees Rusland of Centraal-Siberië.

Verder zijn er hele groepen die gratis stroom afnemen, zoals de talrijke militairen, of groepen die niet van het net mogen worden afgesloten, zelfs in geval van wanbetaling. Aan die laatste groep werden onlangs per decreet alle agrarische bedrijven in de regio toegevoegd. Maar voor scholen, ziekenhuizen en andere sociale instellingen geldt die regel duidelijk niet, net zo min als voor partikuliere aansluitingen. De lokale mijnmaatschappij, 'Primorskugol', wil haar geldnood lenigen door te gaan leveren aan buitenlandse afnemers. Dit brengt weliswaar harde cash op, maar heeft het nadeel dat van de gedolven steenkool er veel te weinig overblijft om de behoefte van de streek te dekken.

In deze situatie hebben de mijnwerkers al zes maanden lang geen salaris gehad. Om aan deze stand van zaken een eind te maken, werd besloten om per 1 juli de leveranties te staken aan ieder die voor zijn stroom niet had betaald. De nijpende gevolgen overtroffen alles wat in die koude streken 's winters al de normale situatie is: een grote energiecentrale moest zowat sluiten wegens gebrek aan brandstof, de huizen kregen nog maar 3 of 4 uur per dag stroom.

Bobo's van allerlei instellingen vlogen af en aan naar Moskou, om te proberen geld uit het federale budget los te krijgen. Maar in Moskou kregen ze van de centrale overheid te horen, dat Ruslands Verre Oosten kennelijk zonder problemen de winter was doorgekomen en nu ook wel de zomer zou weten te overbruggen. Geld kregen ze in ieder geval niet.

Toen echter arriveerden als bij wonder treinladingen met vloeibare brandstof uit het Westen. De centrales konden weer werken, er was weer stroom. Maar het geduld van de mijnwerkers was intussen op. De ene na de andere mijn ging in staking. De mijnwerkers verzamelden zich op de mijn, maar weigerden ondergronds te gaan voordat zij het halve jaar achterstallig salaris zouden hebben ontvangen.

Op een gegeven ogenblik staakten 11.000 mijnwerkers. Hun aantal werd versterkt door 300 arbeiders van een electriciteitscentrale, die in hongerstaking gingen en de

centrale op het laagst mogelijke niveau draaiende hielden. Op stakersvergaderingen in de stad Artjom werd een onderzoek geëist naar de oorzaken van de teloorgang van de energiesector in Oost-Siberië. Een carrousel van commissies was het gevolg.

De lokale autoriteiten wezen naar Moskou, en in Moskou suggereerde men wanbeheer in de streek zelf. Ter ondersteuning van die bewering leverden staatscommissies karrevrachten beschreven papier af. Het kwam zelfs tot de arrestatie van een directeur-generaal, die werd beschuldigd van het organiseren van kunstmatige bankroeten van geprivatiseerde ondernemingen. Van zulke liquidaties zouden uiteraard de vruchten in diens eigen schoot gevallen zijn.

Boeiend voor de buitenstaander, zij het aanzienlijk minder voor de benadeelde mijnwerkers, is het om te zien hoe de politieke cliëntèle van politieke topfiguren met elkaar in de slag ging over het strijdpunt van de privatisering. De voormalige gouverneur van het regionale bestuur van Oost-Siberië, Nazdratenko, wees als de oorzaak van de energiecrisis aan de volgens hem te ver doorgesloten privatisering van staatsondernemingen en koos speciaal Jeltsins chef d'équipe Anatoli Tsjoebais als doelwit uit.

Daarmee verwoordde Nazdratenko een standpunt dat ook door de stakers werd gedeeld. In een brief aan de voorzitter van de Nationale Veiligheidsraad, generaal Lebed, drongen de stakers althans aan op het ongedaan maken van de privatisering van de energiesector. Hoe (en: of) de generaal heeft geantwoord, is ons niet bekend. We weten slechts, dat de mijnwerkers na verloop van tijd weer aan het werk zijn gegaan, maar, blijkens het nieuwsbericht, niet voor lang.

Hoogstwaarschijnlijk zullen hun acties blijven opflakkeren zolang hun uithoudingsvermogen dat toelaat. Of die acties met succes zullen worden bekroond lijkt ons echter, de inzet van de stakers ten spijt, niet af te hangen van de lokale krachtsverhoudingen. Het heeft er meer de schijn van, dat de wanhopige opstand in Oost-Siberië zal dienen als factor in de politieke strijd die intussen in de hoofdstad Moskou is uitgebroken rond de vraag of de privatiseringen (deels) moeten worden teruggedraaid of niet.

Want in die context zijn de stakingen in Oost-Siberië een teken van het kerende tij. Indertijd, in de confrontatie met het parlement in de zomer van 1993, ontleende Jeltsin zijn machtsbasis mede aan de steun die hij kreeg van de mijnwerkers in West- en Centraal Siberië, steun die hij gebruikte tegen de oude machtsconglomeraten en voor de vrije markt. Nu, na drie jaar vrije markt, is onder de mijnwerkers de steun aan Jeltsin volledig afgebrokkeld en verlangen zij weer naar het toezien oog van staatsorganen op de sociale gesteldheid van de mijnwerkers.

In hoeverre hun herinneringen aan die periode nu reeds onder het geweld van de privatiseringen zijn uitgewist, zal in de nabije toekomst moeten blijken.

- 0 -

BRIEF VAN EEN SPAANSE VRIEND

IN MEI j.l., nadat verkiezingen in Spanje een einde hadden gemaakt aan de langdurige regering van Felipe González en een regering-Aznar daarvoor in de plaats gekomen was, hebben wij betoogd dat er met deze regeringswisseling niet zo heel veel veranderen zou omdat ook de conservatieve regering van Aznars Partido Popular genoodzaakt zou wezen dat te doen wat de gegeven maatschappelijke verhoudingen vereisen.

Onlangs ontvingen wij een brief van een Spaanse kameraad die daarin zijn kijk gaf

op de jongste politieke en economische ontwikkelingen in Spanje. Hieronder volgt een uittreksel uit zijn uitvoerig schrijven, waarmee ons oordeel over de gebeurtenissen ginds wordt bevestigd, maar dat details bevat die belangwekkend genoeg zijn om er op terug te komen.

*

“Ik ben het eens: de regering-Aznar onderscheidt zich nauwelijks van de regering-González, zeker niet voor wat betreft de grote lijnen van de economische en sociale politiek. González streefde en Aznar streeft naar loonsverlaging, naar minder vaste arbeidsverhoudingen, naar verlaging van de bijdrage van de werkgevers in de kosten van de sociale zekerheid en naar privatisering van de overheidsondernemingen.

Het gaat hierbij om maatregelen door het Internationale Monetaire Fonds en de Wereldbank. Waarin de Partido Popular en de partij van González van elkaar verschillen, dat is dat de sociaal-democraten de vereiste hervormingen over een langere periode wilden uitsmeren, de Partido Popular ze binnen één zittingsperiode van de Cortez tot stand willen brengen.

Een ander verschil is, de weg waarlangs de Partido Popular de hervormingen wil verwezenlijken. De sociaal-democraten wilden veel behoedzamer te werk gaan, behoedzamer bijvoorbeeld waar het gaat om het privatiseren van overheidsondernemingen of maatregelen ten aanzien van de ziekteverzekering of de ‘verzorgingsstaat’ in het algemeen, die in Spanje altijd veel minder voorstelde dan elders.

Een verschil is dit, dat de regering-Aznar de invloed van de katholieke kerk vergroten wil, dat door middel van subsidies aan particuliere (lees: katholieke) onderwijsinstellingen. Daarmee wordt tegemoetgekomen aan de wens van Opus Dei, die grote invloed heeft op de Partido Popular.

Dit alles betekent dat de politiek geheel gericht is en wordt op datgene wat nodig is voor het kapitaal. Het betekent, dat de politieke discussie over niets anders gaat dan over economische problemen en dat daarmee de ideologische verschillen tussen de diverse partijen hoe langer hoe aan betekenis inboeten.

Weliswaar vertoonde de Partido Popular tot dusver nog altijd de trekken van het franquisme, maar dat is bezig te veranderen en zelfs op een vrij snelle manier. Men kan dat constateren aan de gewijzigde houding tegenover de Catalaanse en Baskische nationalistten, maar ook aan het zichtbaar worden van neoliberale tendensen en een meer democratisch woordgebruik.

Natuurlijk wordt dit alles in niet geringe mate veroorzaakt door het feit dat de Spaanse economie zich moet aanpassen aan de verhoudingen op de wereldmarkt en dat derhalve de politieke verhoudingen zo dienen te zijn als vereist wordt voor een goede accumulatie van het kapitaal. Dat er sprake is van een grote verandering van de sociale verhoudingen en van menselijke relaties betekent, dat Spanje, zij het wat later, dezelfde weg volgt als alle kapitalistische landen van Europa niettegenstaande de bij het verleden horende, maar geleidelijk aan verdwijnende, ideologie van de Partido Popular”.

- 0 -

NOGMAALS DE STAKING IN DETROIT

IN AANSLUITING op hetgeen we een vorige keer over de staking van het personeel van twee kranten in de Amerikaanse stad konden berichten, ontvingen we, bij het voor de druk gereed maken van dit nummer de volgende gegevens.

Zoals de lezer weet koesterden de stakers niet weinig illusies omtrent de zogenaamde hulp die zij van de zijde van het landelijk vakverbond CIA-AFL zouden ontvangen. Maar de hulp stelde bitter weinig voor. Het bleef bij een som geld, die verstrekt werd als 'startkapitaal' voor de eigen krant, die de stakers gingen uitgeven teneinde de abonnees van hun werkgevers niet van nieuws verstoken te laten en zodoende niet de sympathie van het publiek te verliezen.

Een van de stakers, die woonde in een van de buitenwijken van Detroit, toevallig een buitenwijk waarin de drukkerij van een van de kranten stond, vertelde dat hij in zijn buurt dagelijks geconfronteerd werd met politie, die de taak had postende stakers te verdrijven en daarbij niet terugschrokken voor het gebruik van een soort geweld, dat men doorgaans slechts placht aan te wenden in de zwarte ghetto's. Met die mededeling eindigden we ons vorige klein artikeltje, dat aan de strijd in de staat Michigan was gewijd.

Dat artikeltje was gebaseerd op informatie die - we hebben al vaker over de vertragingen bij ons contact met de U.S.A. gesproken - dateerde van eind mei. Sindsdien duurt de staking nog altijd voort. Nieuwe ontwikkelingen hebben zich tot dusver nauwelijks voorgedaan. Wel zijn er verscheidene malen zogenaamde 'ongehoorzaamheidsacties' ondernomen, acties op initiatief van een aantal sympathisanten uit het publiek. Daarbij werd gepoogd de bureaus van de door de staking getroffen kranten te blokkeren. Deze acties, die meer dan eens de sympathie hadden van de lokale kerken, lokten optreden van de politie uit, waarbij verscheidene personen werden gearresteerd.

Het beoogde succes bleef uit. Anders dan men had gehoopt, hielden de directies van de beide kranten hardnekkig voet bij stuk. Ze wilden nog altijd niet een nieuw begin maken met de vastgelopen onderhandelingen.

- 0 -

SOCIALIST TE ZIJN OF NIET TE ZIJN, DAT IS DE VRAAG

ALS DE LEZER dit nummer van *Daad & Gedachte* voor zich heeft liggen staat het congres van de Britse Labourpartij voor de deur, is het net aan de gang of net achter de rug. Het zal, zoals elk congres van elke politieke partij, veel weg hebben van een toneelstuk en wel - en daar hoeft, omdat het een congres van een Britse partij betreft, geen mens van op te kijken - van een of ander zo niet uitgerekend het allerbekendste stuk van Englands ongetwijfeld geniaalste toneelschrijver William Shakespeare.

"Te zijn of niet te zijn, dat is de vraag", laat hij zijn held Hamlet zeggen, op een moment dat deze aan zelfmoord denkt. Aan een mogelijke en door hen gevreesde zelfmoord, niet van de een of andere persoon, maar van hun negentig jaar oude partij, zullen ook verscheidene congresgangers denken dan wel gedacht hebben. Te zijn of niet te zijn, daar gaat of ging het ook voor hen om. Om precies te wezen: om de vraag of Labour socialistisch zal zijn of niet.

Voor ons is dat geen vraag, omdat wij Labour nooit voor een socialistische partij hebben gehouden. Voor Tony Blair is het ook geen vraag. Kort nadat hij partijleider was geworden liet hij uit het partijstatuut de woorden schrappen, dat Labour streefde

naar nationalisering van de productiemiddelen. Zij gaven, zo gaf hij te kennen, niet datgene weer waar Labour werkelijk voor stond. Evenmin is het een vraag voor het Lagerhuislid Kim Howell. Nog maar een paar weken geleden zei hij, dat woorden als 'socialisme' en 'socialistisch' beter niet meer door de partij konden worden gebruikt. In een artikel in *The Sunday Times* schreef hij, dat men wat hem betreft het bijvoeglijk naamwoord 'socialistisch' best mocht laten vallen. Alsof dit alles nog niet genoeg was voor een voorspelbare commotie verkondigde Blair dat er, als Labour de verkiezingen wint, geen sprake zal zijn van een innige band tussen de partij en de vakbeweging zoals het geval was in de dagen dat Harold Wilson of James Callaghan als Labourpremiers in Downingstreet numero 10 troonden. "De jaren negentig zijn de jaren zeventig niet", voegde hij er aan toe. Naar zijn mening is de partij niet meer gebonden aan wat hij definieerde als "de een of andere ouderwetse ideologie."

Nog een tikkeltje duidelijker liet Stephen Byers zich uit, die namens Labour in het Lagerhuis over werkgelegenheidsproblemen spreekt. De banden tussen de partij en de vakbeweging, zo zei hij op een persconferentie, zouden volgens hem wel eens kunnen worden doorgesneden. Daar komt nog meer bij van wat door een deel van de traditionele achterban als een moordaanslag op de partij wordt beschouwd. "Als ik minister wordt", heeft David Blunkett, Labours schaduwminister van onderwijs en werkgelegenheid gezegd, "ben ik niet van plan om de hele anti-vakbondswetgeving van de regering-Thatcher terug te draaien." De vakbonden reageerden woedend, volledig eraan voorbijgaand, dat de wetten van Thatcher niet zozeer tegen de vakbonden dan wel tegen de "wilde" stakingen waren gericht.

Tony Blair, we hebben daar in Daad & Gedachte al eerder op gewezen, is de architect van wat hij 'Nieuw Labour' heeft gedoopt, een partij die niet meer wordt gewantrouwd door de 'middenklasse' wier steun onontbeerlijk wordt geacht voor een overwinning bij de komende algemene verkiezingen. In Groot-Brittannië wordt inmiddels al duchtig gespeculeerd of hij met haar steun maar eventueel zonder die van een teleurgesteld deel van zijn historische achterban die verkiezingen wel kan winnen. Aan dergelijke speculaties willen wij ons niet bezondigen. Bovendien zijn wij van mening dat de uitslag van verkiezingen, of die nu gunstig dan wel ongunstig is, ook maar iets zegt over de toekomst van een partij.

Wil men de Liberaal-Democratische leider Paddy Ashdown geloven dan staat, evenals de Conservatieve Partij trouwens, de Labourpartij op springen. Een ander woord voor de 'zelfmoord' waaraan, gezien alles wat zich zo afspeelt, diverse Labour-getrouwen denken. Zoals wij het zien is de vraag socialistisch of niet al lang beantwoord. Noch een verkiezingsoverwinning, noch een verkiezingsnederlaag van Labour zal een ander antwoord opleveren.

Blair mag het wel doen voorkomen en waarschijnlijk ook zelf oprecht geloven, dat hij op grond van electorale overwegingen voor de naar Nieuw Labour voerende weg gekozen heeft, de werkelijkheid is gecompliceerder. Het is de maatschappelijke ontwikkeling die hem die weg heeft opgedreven. De maatschappelijke ontwikkeling zal Labour op die weg houden afgezien van wat voor verkiezingsuitslag ook en afgezien ook van alle eventuele gevolgen van interne partijtegenstellingen of partijtwisten.

EEN GOEDE WERKGEVER IS NIET TEGEN DE VAKBEWEGING

HEEL LANG geleden al, in 1885, schreef de Engelsman William Morris: "De vakbonden vertegenwoordigen allerminst de arbeidersklasse als een klasse die bestaat uit werkende *mensen*. Het is veeleer hun taak, het menselijk deel van de kapitalistische machinerie in goede staat, geschikt tot werken, te houden en te vrijwaren van het gruis der ontevredenheid." Morris begreep al, dat het tot een van de voornaamste taken van de vakbeweging behoort om tussen kapitaal en arbeid te bemiddelen.

Een aantal jaren geleden reeds hebben wij in *Daad & Gedachte* een Nederlandse werkgever als voorbeeld genoemd van een ondernemer, die het wezenlijke karakter van de vakbeweging uitstekend begreep en die derhalve zoiets verklaarde als 'ik heb ze liever georganiseerd dan ongeorganiseerd.' Wat Morris ooit schreef en wat wij een aantal jaren geleden schreven is dezer dagen bevestigd door een artikel in *de Volkskrant* van 28 augustus j.l. Daarin lezen we: "Als de FNV vandaag omvalt helpen de werkgevers haar morgen weer op de been. De doorsnee-werkgever is een oprechte fan van de vakbeweging. Gematigd, verstandig, bereid tot luisteren en intelligent, zeggen verschillende werkgevers over vakbondsbestuurders". Ze gebruiken elkaar over en weer!

Deze woorden wekken onwillekeurig de herinnering aan de bekende uitspraak van de secretaris van de Scheepvaart Vereniging Zuid, die bij zijn afscheid destijds over de onderhandelaar namens de transportarbeidersbond zei: "Hij is mijn vriend. Aan de onderhandelingstafel voeren we veelal een komedie op, bestemd voor onze wederzijdse achterban."

In het zojuist genoemde artikel in *de Volkskrant* lezen we, dat de plaatsvervangend voorzitter van de raad van bestuur van de machinefabriek Stork N.V. verklaard heeft: "Wij hebben die partner nodig. Met een sterke vakbeweging kun je goede afspraken maken." In aansluiting daarop valt in het krantenartikel te lezen, dat ook de Algemene Werkgevers Vereniging (AWV) geen kwaad woord voor de vakbeweging heeft. Volgens een Rotterdamse werkgever wordt er nergens in werkgeversland stiekem gedroomd van een toekomst zonder vakbonden. "We hebben", aldus deze spreker, "vakbonden nodig om ons voor uitglijders te behoeden." De werkgevers hebben ze nodig, voegen wij eraan toe, omdat de vakbeweging een onmisbaar instituut is voor het goed laten functioneren van de arbeidsmarkt.

Een andere woordvoerder van de AWV vindt, dat het gemakkelijk is een brug te slaan tussen de twee partijen. Daar komt dan volgens hem nog bij, dat de FNV doorgaans gematigde (loon-)eisen stelt en de werkgevers de vakbonden graag gebruiken om het bedrijfsbeleid op de werkvloer te verkopen. Een duidelijker uitspraak over het wezen van de vakbeweging is moeilijk denkbaar. De woordvoerder van Stork verklaart: "Als de FNV in de problemen komt, zullen we zeker bekijken waar en hoe we de helpende hand kunnen toesteken."

De hierboven reeds geciteerde Rotterdamse ondernemer oordeelt bijzonder mild over de FNV-bond waarmee hij zaken moet doen, aldus het *Volkskrant*-artikel. "Hoe hoog de golven in de jaren zeventig en tachtig ook gingen", verklaarde hij, "de Nederlandse vakbeweging is natuurlijk niet écht militant." Dit geldt, menen wij, niet alleen voor de Nederlandse vakbeweging. De Engelse, om alleen die te noemen, is volstrekt niet anders. Voor de Rotterdamse ondernemer is het essentieel, "dat de FNV zich nooit tegen technologische vernieuwing heeft gekeerd." Voor een goed functioneren

van het kapitalistische bedrijfsleven en voor de accumulatie van het kapitaal is dit dan ook uitermate belangrijk.

Volgens de Rotterdamse ondernemer, lid van de Raad van Bestuur van *Europe Combined Terminals* (ECT), zal het in de naaste toekomst rustig blijven in de haven. Hij grondt dat hierop, dat "havenarbeiders een huis hebben, studerende kinderen en een middenklasser voor de deur. Ze zijn", zegt hij, "afhankelijk van een regelmatig inkomen. Ze zijn te rijk om nog langdurig te staken."

Daarop, denken wij, kon de ondernemer zich weleens goed verkijken. Waar hij volstrekt geen oog voor heeft is dit, dat de maatschappelijke positie en het inkomensniveau van arbeiders gezien moet worden in verhouding tot de maatschappelijke positie van het ondernemersdom en overige groepen van beter gesitueerden.

Sinds het jaar dat William Morris over het wezen van de vakbeweging schreef zijn er tot nu toe in de positie van de arbeidende klasse voortdurend ingrijpende veranderingen opgetreden. De inkomensverschillen, dus de klasseverschillen, zijn daarmee allerminst verdwenen. Men behoeft alleen maar te denken aan recente ontwikkelingen als flexibilisering, andere arbeidsmethoden, gewijzigde arbeidsverhoudingen, enz. om te zien hoezeer speculaties over arbeidsrust inderdaad niet meer dan *speculaties* zijn.

We zouden ook kunnen zeggen, dat het sprookje van de zogenaamde arbeidsrust al een héél oud sprookje is, dat telkens weer wordt opgedist en dan telkens weer héél ver van de werkelijkheid verwijderd blijkt te zijn.

- o -

WELKE TAAL SPREEKT EEN VAKBONDSBESTUURDER?

PRECIES twee dagen nadat in *de Volkskrant* het artikel verscheen over de kijk van de gemiddelde werkgever op de vakbeweging waarvan wij in dit nummer van D & G de inhoud hebben weergegeven, publiceerde *NRC/Handelsblad* eveneens een bijdrage over de vakbeweging. Het desbetreffende stuk was getiteld "FNV spreekt plotseling taal van bedrijfsleven". Al vrij direct in de aanhef ervan heette het dat "vakbondsbestuurders [. . .] zich de laatste jaren [dan ook] steeds meer als managers zijn gaan gedragen [en dat er] voor oude vijandbeelden en holle retoriek geen plaats meer is . . ."

Zowel bij deze passage als bij de titel - die overigens de inhoud aardig weergeeft - moeten een paar kritische kanttekeningen worden gemaakt. Het is namelijk onjuist, dat de vakbeweging *p l o t s e l i n g* de taal van het bedrijfsleven zou zijn gaan spreken en het is evenmin waar dat vakbondsbestuurders zich in *d e l a a t s t e j a r e n* steeds meer als managers zijn gaan gedragen.

Wie het nauwkeurig wil weergeven, dient vast te stellen, dat vakbondsbestuurders *n u e e n s* de taal van het ondernemersdom spreken, *d a n w e e r* de taal van hun achterban. Hij kan ook niets anders opmerken, dan dat zij bepaald niet pas in de laatste jaren, maar zich al lang als managers gedragen.

Wanneer spreekt een vakbondsbestuurder 'de taal van het bedrijfsleven'? Zeker *n i e t* wanneer hij - gelijk in het *Volkskrant*-artikel door iemand werd opgemerkt - "het bedrijfsbeleid op de werkvloer moet verkopen". Niet dus, wanneer hij iets, wat in het belang van het kapitaal is de arbeiders door de strot moet wringen. Zou hij daarbij

'de taal van het bedrijfsleven' spreken, dan zou géén arbeider het slikken. Voor die taak staande spreekt een behendige vakbondsbestuurder in het belang van het ondernemersdom de taal van de arbeider.

Omgekeerd is het natuurlijk zo, dat hij bij het marchanderen over de prijs van de arbeidskracht, zich natuurlijk juist n i e t van de taal van de achterban moet bedienen. Want dan worden aan de andere kant van de onderhandelingstafel alle stekels opgezet en dan heeft marchanderen geen enkele zin meer.

Deze situatie is uiteraard niet 'plotseling' (en niet alleen hier te lande) ontstaan. Ze is het logische en onvermijdelijke gevolg van de functie die de vakbeweging in de kapitalistische maatschappij vervult. En - hier komen we bij het tweede punt waarop we willen wijzen - naarmate de kapitalistische productieverhoudingen zich ontwikkelen en gecompliceerder worden, brengt dat met zich mee, dat de functie van de vakbeweging en dus die van de vakbondsbestuurder inderdaad hoe langer hoe meer een managersfunctie wordt. Maar zoals ieder maatschappelijk proces is dat een ontwikkeling die zich over vele jaren, en zeker niet alleen maar de laatste jaren, uitstrekt.

De tijd, dat een vakbondsbestuurder als mijnwerker, metaalarbeider of transportarbeider zijn brood verdiende ligt v é r achter ons. Een hedendaagse vakbondsbestuurder en ook een van zo'n kwarteeuw geleden is weliswaar nog in tal van gevallen uit een proletarisch nest afkomstig maar er is van de nestharen niet veel meer te bespeuren. Hij was in de gelegenheid om de een of andere universiteit te bezoeken of volgde, zoals ooit de heer Kok, een opleiding op het managersinstituut Nijenrode. Als kind leerde hij de ene taal, als student de andere. Dat maakt hem tot het soort manager dat als het ware 'geroepen' is om een topfunctie bij het instituut van de vakbeweging te volgen.

- o -